

Kovács András

Marx a negyedik évtizedben* [Részletek]

[Bevezetés]

1977 februárjában levélben fordultam ismerőseim és barátaim egy részéhez. Azt szerettem volna megtudni, hogy mi a viszonyuk ma a marxizmushoz, hogy ítélik meg a marxista gondolkodás lehetőségeit Kelet-Európában.

Úgy gondoltam, hogy ez a kérdés nemcsak számomra fontos, hanem többek számára azok közül – és ezt értettem generáció alatt –, akiknek gondolkodását a hatvanas évekkel kezdődő korszak eseményei határozták meg. A hatvanas években jó néhányan a marxizmust választottuk a társadalomról való gondolkodásunk keretének, mások tudatosan elutasították. Ma a „helyzet megváltozásának” egyik legjellemzőbb tünete a marxizmussal kapcsolatos állásfoglalás külső és belső kényszerének eltűnése. Az a „generáció” azonban, amelyhez a kérdéseket intéztem, nem térhet ki az elől, hogy számot vessen ezzel a gondolkodásának és állásfoglalásainak lényegét érintő változással, ha tudatosítani akarja, hol tart ma.

A „végső kérdésekről” az utóbbi időben nagyon kevés szó esett. De nem hinném, hogy azért, mert a válaszok mindenki számára tisztázottak. Sőt sokszor tűnt úgy, hogy maga a kérdés is egyre ritkábban fogalmazódik meg. Nincs semmi indok azonban arra, hogy tovább halogassuk a kérdezést. Nietzsche mondta: „Azt a fajta szkepszist szeretem, amelyre azt válaszolhatom: próbáljuk hát meg!”

Budapest, 1977. szeptember

Kovács András

* A szövegrészletek eredeti megjelenési helye: *Marx a negyedik évtizedben*. Szerk.: Kovács András. (Szamizdat kiadás.) Budapest, 1977. II-III. Köszönjük Kovács András hozzájárulását a szerzői jogdíjas szövegek közzétételéhez.

[Kérdőív]

Generációnk legtöbb tagjának gondolkodását valamilyen formában a marxizmus határozta meg. Akik marxistának tekintették magukat, vagy akik álláspontjukat tudatosan a marxizmussal szemben alakították ki, mind úgy vélték, hogy pontosan tudják, miben hisznek, mit vetnek el, és azt is, miért.

Mára a helyzet megváltozott. Ez indított arra, hogy feltegyem a kérdést: szerinted mi a marxizmus és mi ma a viszonyod hozzá? Ezen belül a következő kérdéseket tartom fontosnak:

1. Hogyan definiálnád ma a marxizmust?
 - a) Vannak-e olyan minimális kritériumok, amelyeket egy elméletnek feltétlenül teljesítenie kell ahhoz, hogy marxista legyen?
 - b) Radikálisan elváltatják-e ezek a kritériumok a marxizmust a társadalomra vonatkozó többi elmélettől?
2. a) Létezik-e (lehetséges-e) egy specifikusan marxista tudományos elmélet, és alkalmas-e mint ilyen arra, hogy adekvát magyarázatot adjon a történelem és a társadalom jelenségeire, fejlődési tendenciáira?
 - b) Van-e olyan politikai mozgalom, amely csak a marxizmusban található meg adekvát ideológiáját?
3. Milyen szerepet játszik ma a marxizmus
 - a) Nyugat-Európában
 - b) Kelet-Európában
 - c) a „harmadik világ”-ban?
4. Vannak-e olyan tényezők, amelyek ma Kelet-Európában különösen időszerűvé, ill. időszerűtlenné teszik a marxizmust?

Azt hiszem, e kérdésekkel különböző összefüggésekben sokan szembekerültünk már, amikor történelmi, művészeti vagy politikai kérdésekről beszélgettünk, gondolkodtunk. Ideje lenne azonban, hogy összefoglaljuk, mire jutottunk. Azt szeretném, ha most megpróbálnánk. Ha jónak látod, hogy felelj a kérdésekre, vagy akár ezektől függetlenül elmondd, hogy mit gondolsz ma a marxizmusról, arra kérlek, válaszodat (max. 20 oldalon) március 31-ig juttasd el hozzám.

Budapest, 1977. február 20.

Kovács András